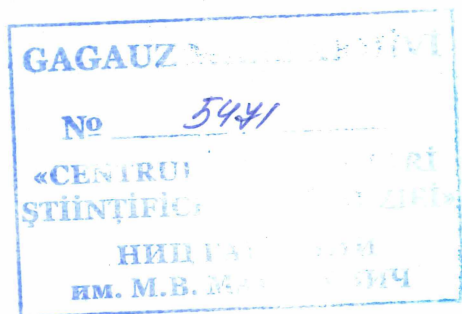

Todur ZANET

Onnar geldilär sabaa karşı...

Procesare computerizată, copertă: *Ruxanda Romanciuc*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții:
Zanet, Todur.

Onnar geldilär sabaa karşı... / Todur Zanet. – Chișinău:
Pontos, 2014 (CE UASM). – 40 p.

300 ex.

ISBN 978-9975-51-534-4.

821.512.165(478)-9

Z 27

Kiyadın kabında Çadır kasabasında
“XX-ci üzyılın 40-50 yıllarında politikah
represiyaların kurbannarına” anmak taşı

© Text: **Todur ZANET, 2014**
todur.zanet@gmail.com

ZAMAN KANATLARI

*“Zaman kanatları döner,
Kıyıp kara bulutları...”*

(*Todur ZANET, “Gagauz Milli Gimnası”*)

Siirek var nicä razgelmää lüzgerli Bucak kırlarında evelki dermenneri. Onnar kimi küülerin kenarlarında, üsüz gibi, durêrlar. Eni yaşamaya güçlü bakêrlar. Cannarında bekim küserlär, ani insannar onnarın yardımını unuttular. İkidä-birdä sallêrlar sakat kanatlarını, bezbollahi, ömürä izmetlerini aklıklarına getirerlär. Kanatlar sa salt gıncırdêêr, sora oflayıp, düşünmeklerä karêr...

Ne aklısından geçirer o kanatlar?

Bekim, zengin berekettä kayaların uultusunu? Bekim, çuval dolusu pak ununu? Bekim, kendi gençliini? Bekim, o uzak zamannarı, açan Allahın yardımınnan ilk sıra kanatlar dönmää yollandı da, hızlanıp-hızlanıp, kendi kuvedini duymaa başladı. Ne sevindiydi o zaman kanatlar!

Kanatlar o zaman kaaviydi. Her bir ekçezinnän duyardılar, nicä onnarlan bilä, ilktän, büyük dingil dönmää başlardı, sora çarklar küçük dingilleri çevirmeyä koştular, küçük dingillär dä – kaya taşlarını. Da te, taşların arasından pak unu akmaa başlardı.

Ne benzämeer bu un altın tenelerä! İnsannar büyük sevinmeliklän bu unu çuvalara toplardılar. Ama kanatlar bunları görmäzdilär. Onnar salt duyardı. O duygulardan onnar taa da hızlı dönärdi, sevinmeliklän bakıp o kısmetli insanlara, ani dermenin dolay yanında Allaha dua edärdilär...

Kanatlar genä ofladı. Sanki, ne genä aklısına getirdi?

Bekim, genä insannarın Allaha dualarını. Ama neçin bu insannar aalêêr?

Neçin getirmedilär altın tenä, da şindi kayalar boşuna döner? Neçin, süpürüp dermenin dolay yanını, elerlär tozu?

Açan kanatlar gördülär, ani insannar ev kapamayca açlıktan ölerlär, annadılar, ne sa oldu.

Kanatlar sayıkladı: “Bu yaz kuraktı. Kendimiz bileriz. Ama nası-nicä bereket vardı. Kendimiz gördük, nicä insan-nar harman vakıdı terekeyi saurdardılar. Neçin getirmeerlär üüdelim onnarı?..”

Zavalı kanatlar. Onnar bilmäzdi, ani o bereketi zoruna aldılar insandan. Onnar bilmäzdi, ani evdän-evä gezärdi “komsomolculuklar” da çengelli süngüylän, şişlärän, ekin aarardılar. Bilmäzdi zavalı kanatlar, ani o ekinneri sora çitlerdä, ambarlarda, vagonnarda çürüttülär, ama insana vermedilär. Neredän vardı nicä bilsin kanatlar, ani erindeki “palilär” büük çorbacıların önündä yaltıklanardılar, düşü-nüp salt kendi kendilerini, halkımı kurban koydular...

Kanatlar gıçırdardı. Aklısına geldi, ani o zamannar teni kap-kara olduydu. Diil nicä başka taftalar zamandan, ihtärlıktan kararêr, ama kahırdan...

Kanatlar taa bir kerä ofladı. Bu oflamak arasında, bekim, aklıklarına getirdilär onu, nicä aaçlıktan sora diri kalan insannarı gecä yarısı kaldırıp, hayvannarı gibi, hayvan vagon-narına doldurup, Sibirä yollardılar... O insannarın çoyunu kanatlar başka hiç bir zaman görmedilär...

O titsi yıllarda ne kanatlara, ne dâ kaya taşlarına iş yoktu. İnsannarın kimindä terekä kalmıştı – saklardılar. Bolay, biri görmesin. Of, Allahım!

Bakêrım bu kanatlara da esap alêrım, ani onnar küsülü. Küsülü dermen dâ. Küsülü bizä, insannara. Bizä, kim unuttu onnarın zaametini.

Kanatlar gıçırdêr da yanık seslän sansın deer: “Bunca yıl oldu işleeriz. Hiç yorulmadık, salt biraz ihtärladık. Göz-ku-lak olun bizä. Sayıp çıkın. Eniledin. Brakmayın zaman lüzgerleri bizi daatsın. Biz – istoriyanız! Biz – zengininiiz! Brakmayın toz olalım. Zerä bizimnän bilä toz olur o uzak dedelerimizin ruhu da, ani bu kanatlarda kaldı, bu kaya taş-larında, bu eski dermennerdä.

Biz toz olarsak – zaman da toz olur, zerä biz, zaman ka-natlarıyız!”

1986 y.

“YANNIŞLIK”
(Onnar geldilär sabaa karşı...)

Şindi Kaleci Lambuylan karısı Milana ayakta kaavi durardılar. Onnarda vardı sekiz destina toprak, bir el dermeni, baalar, meeva başçası, kuan. Bir çift öküzleri hem üç çift beygirleri da vardı. Aul içi kuş hem koyun doluydu. Sayvannarda hem damnarda kara sır durardı. Çardakların altında erleştiriliydi puluklar, rala, koropaçka, düven, morişka, bornalar. Duvarın yanında harman taşları durardı. Ambarlar her yılın terekä hem un doluydu, çitlerä papşoy erleştiriliydi, maazada kadarlarda turşular kurulardı, batlaklarda hem küplerdä peynirlälän pastirmalar tuzlanardı, fiçılar şaraplan dolardı. Bereketin zeedesini onnar satardılar yada çorbacılıkta läüzim olan bişeyä diiştirärdilär.

Bunnara saabi olunca da, sora da, Lambular hiç bir kerä aalemin ipinnän kolverilmedilär, herkerä sadä kendi akılınnan yaşadılar, kendi kuvedinnän işledilär, kendi boyları kadar yorgannan örtündülär. Hiç birini aldatmadaan hem soymadaan etiştilär onnar bu varlaa. Bu varlık büyük zenginnik ta diildi, ama korkusuz yaşamak için etärdi. Hem o onnara göktän düşmediydi. Gecä-gündüz işleyip, sade kendi terinnän-tuzunnan hem Allahın yardımınnan, kazandılar onu. Hiç bir kerä çırak tutmadılar, sade gündelikçi. Çırak tutmaa deyni sıra gelmedi. Topraklar zeedelenincä uşaklar da kalkındılar, anaya-bobaya yardımcı oldular. Büyük işlerdä – baa ya meeva başçaların dikmesindä – onnara, nicä gagauzlarda geçärdi, senseleleri meciyä gelärdilär. Ölä, meciylän, evlerini dä kaldırdılar.

Ev üç odalıydı. Gözäl hem kırnak donaklıydı: pençerelerdä tantelili perdelär, içlerdä kilim, tablalar hem peşkirlär asıydı. Büyük başta kızların çiişleri hazırđı – hepsinä bir takım. Duvarlar sinkalı kireçliydı. Kireçin benizi ölä ayrılmıştı, ani gelärdi sansın duvarlara açık gök taşından kraa konmuştu. Tavannar taftadandı. Odalardan sade büyük başın erleri tafta döşeliydi, kalanın – suvalıydı. Suva üstünä saman döşeliydi. Bı diildi ondan, ani yoktu neylän hasır ya pala almaa. Bölä taa uygundu

yaşamaa, zerä evdä hepsi taa çok yalnayak gezärdilär da diil lääzimdi vakit kaybetmää palaları yıkamaa yada erleri enidän suvamaa deyni. Saman boldu, onu sık diıştırärdilär.

Bu şindiidi. Ama irmi yıl geeri onnarın sade iki destina toprakları vardı. Birisini Lambunun bobası verdiydi, birisi da – Milananın çiiydi.

Evlencä Lambuylan Milana çok bakiştılar. Lambu batal, geniş omuzlu, kıvrak bıyıklı yakışıklı bir çocuktu. Pek gözäl diildi, ama onun suratından şıladı ölä bir şafk, ani küüyün kızları çoyu büük havezlän hazırdılar yanmaa o şafk içindä. Kısmet Milanaya düştü.

Delikannıykana onnar her pazar horuya çıkardılar. Horu, klisenin yanında, meydanda olardu. Çocuklar tutardılar çalgıcıları: kimär kere sade daulcuylan garmoniciyi, kimär kerä sa, para varkana, kemeñeciye da, kavalcıları da, Lambu herkerä çalgıcılara ödä katılardı, zere onu küçüktän anası-bobası üürettiydilär aalemä borçlu kalmamaa. Ölä o üürettiydi kendi uşaklarını da. Ama bu sora oldu.

Milana ufak, al-pembä yanaklı, gaytan kaşlı hem kıvrak boylu bir dilberdi. Küü çocukları çoyunun gözü onda kaldıydı. Ama o Lambuyu seçti. Hepsi şaşardılar bu işä. Milana sade Lambunun omuzunadan etişärdi. Açan onnar ikisi çıkardılar horunun kenarına, gelärdi sansın bir meşa aacınnan bir kırmız gül çiçää bakışer. Kırmızı, zerä Milana utanmaktan kıp-kırmızı olardı. Evlendiktän sora da, açan sıra gelärdi sokakça saadılan kresinşaya yada anasına-bobasına kolaçlan hem şaraplan gitmää, Milana hep ölä kıp-kırmızı olardı. Sokakta dernek oturan insannar sa, bakıp bu çiftin ardına, mayıl olardılar hem şaşardılar: Allaa onnarı sansın biri-biri için yaratmış! Ne mutlu cannarına!

Milanaylan Lambu birlikti, bu sevda onnarın ilk hem tek sevda duyguları oldu. Kısmetlerinä anaları-bobaları da, bunu

göreräk, ayırtmadılar onnarı, havezlän evlendirdilər. Düündän sora, ayırdıydılar onnarı bir bordeyâ, yuva kursunnar deyni. Ölä onnarın omuz-omuza ömür yolu başladı.

O gündän artık irmi yıl geçtiydi. Bu yıllar içindä onnar çok zorluk geçirdilər: yoksulluu da, cenklere da, trudarmiyayı da, büyük hem titsi açlı da. Ama zorluklar içindä kaybetmedilər biri-birlerine ilk duygularını, sade kaavileştirdilər onu. Bu derin hem temiz sevda için Allaa da onnarı sevdi. Sevdi hem koruyardı. Herbir işi da kucak dolusu yollardı bu şeremet çiftâ: saalı da, kısmeti da, bereketi da, uşakları da. Bezbelli bu karı-kocayı küstürmesin deyni Allaa onnara üç kızlan üç çocuk baaşladı. Milana üç kerä uşak duudurdu, ama her kerä ikiz. İlkin dünneyä geldilər Ligorlan Marini, onnar dädularının adlarını taşıyardılar. İki yıldan sora Doykuylan Doçi duudular. Milanaylan Lambu onnara saadıcın hem kresinçasının adlarını koydular. Sora da, bir yılın içindä, allelem aynen dengesini bozmamak için, Allaa verdi onnara taa iki kız – Katiylän Yanayı. Onnara da malilerin adlarını koydular.

Çocuklar boydan bobasına benzärdilər: hep ölä bataldılar. Ama suratçasına taa çok anaya çekärdilər. Kızlar sa hepsicii tıpkı Milanaydı: kıvrak boylu, gaytan kaşlı, incä belli güllärdilər.

Yazın, afta arası, Lambular taa çok kırdı bulundılar. Ama pazarlarda hem yortularda, küüyä dönüp, mutlaka ayläycä kliseyâ gidärdilər, zerä Allahı pek inanırdılar, ona saygı duyardılar hem bu kısmetli ömür için şükür edärdilər. Klisedä slujba bittiynän, evä dönüp, aar bişey yapmardılar, sade dinenärdilər. Ama pazertesi, çin-sabaalen, genä kıra dönärdilər, başkası gibi da, bakardılar tarlaları işlemä, kalmasınнар kelemä deyni. Zerä bilärdilər: sade islää bakılmış tarlalar zengin bereket verer. İrmi yılın içindä sade bir kerä tarlaların yarısı kelemä kaldıydı – bin dokuzüz kırk edidä. Ozaman, açlıktan çıktıynan, ne kuvet vardı o tarlaları sürmää, ne da tohumluk onnarı ekmää.

Kırk altıda gagauzlara deyni kıyamet koptu. O yıl yazın kurak olduydu, ama insannar yaşamak için tohumluk ta, te-

rekä da toplamaa becerdilär. Kayışları sıkıp, güzdän ilkyaza etişmää deyni eteceydi. Ama eni sovet kuvedinä izmet edän komsomolcuklar, küülü palilär hem sündüklär, kalikläär hem golannar, evdän-evä gezip, zorlan bütün küüdän ekinneri, papşoyları sömürdülär. O yılın kış da derin oldu. Yollar kapandı. İnsandan toplanmış terekä hem papşoy, skladdarda, vagonlarda, kaar altında çürüdü. Komsomolcuklar bunu görärdilär, ama terekeyi insana geeri daatmadılar, açlıktan gagauzların yarısını zorlan mezarlara soktular.

Lambunin aylesini Allaa korudu bu kıyamet içindä. Onnar dan da bütün terekeyi aldılar, ama, hayvannarı kesip, ne koyun kaldıydı, ne kuş, ne dana, bitki bukaları aralarında payedip, açlıktan kurtuldular. Varlın çoyunu da korumaa becerdilär. Evlerdän, aalem gibi, bişeycik may satmadılar. Nekadar kuvetleri vardı, analara-bobalara da, başka senseleyä da, o büyük mecileri aklılarında tutarak, yardım ettilär, ama ayledän hiç bir can kaybetmedilär. Açlıktan çıktıynan, Lambu hepsindän pek sevinärdi ona, ani becerdi öküzleri hem beygirleri kurtarmaa. Bu mallar da, Lambular gibi, deri-kemik kalmıştılar, ama ayaktaydılar. Vardı neylän tarlaları sürmää. Anası-bobası da biraz tohumnuk saklamıştılar, Lambularlan paylaştılar.

Lambularda da, küüdä dä yaşamak enidän başladıydı.

Küüdä, selsovetin baskısınnan, eni kolhozlar kurulardı. Onnar açlıktan ileri da vardı, ama orayı aaz kişi girdiydi – taa çoyu eski çıraklar. Kolhozlar vardı, ama tarlaları azdı. Açlıktan sora, ev kapamayca ölennerin tarlalarını kalhozlara eklemää başladılar, ama o tarlaları yoktu kim işlesin hem yoktu neylän da. Lambu gibi adamnar kolhoza girmää alatlamardılar, zerä onnar insana adanan eni yaşamanın faydasını görmärdilär. Hem soykırımı getirän zulumnuk izleri – toplu kardaş mezarları, aulsuz, örtüsüz, pençeresiz hem kapusuz üüsüz evlär – gözlerinin önündäydilär. Kolhozların hem küüyün başına geçtiydilär onnar, kim açlıkta insannara karşı o zulum-

nukları yapardı. Lambu onnardan iirinirdi. Onuştan kolhozun yaşamasına karışmardı. Ama, açan çaarardılar bütün küü için, tıynak gibi bişey yapmaa, ozaman o da meciyâ katıladı.

Kırk dokuzda küü başı Kara Petri olduydu. Eniyçä ona sel-sovetin predsedateli deyardılar. Ama küüdä onun adı taa sık Tülü Petri yada Maymun Petri olarak işlenirdi, zerä o baştan aşaadan kara killan doluydu. Yazı-kışı da bir kara kalpak başında gezärdi. Kalpaklan bilä o birbuçuk metraydı. Bu kalpaan hem kilların beterinä da ona taa sık Tülü Maymun därdilär. Gençkana o buna ilktän küsärdi, ama sora sınaştıydı. Sovet-skiylär gelmedään bu iki adtan o sıkça kazanardı da, açan kırçmaya uurardı. Taa doorusu o kırçmadan çıkmaazdı, kuumayınca orada sarkardı. Yıllar geçincä Kara Petri surattan da başladı maymuna benzemää: gözleri belertikti, dudakları uzadıydı, suratı kaşlaradan sakallıydı. O hep nesoy sa partallar giyärdi, siirek yıkanardı, onuştan leş gibi kokardı hem maymın gibi hep kaşınardı hem bitlenärdi. Şaraplan rakıyı pek sevärdi. Nekadar sevärdi içkicilii – okadar kalın üzlü bir sündüktü da. Bunu küüdä hepsi islää bilärdilär.

Kaleci Lambu da pek islää bilärdi. Ama kırkıncı yılda yarıldıydı da aldıydı onu dermenä hamal erinä. İnandıydı o bal-şerbet sözlerini, ki içkicilikten vazgeçmiş. İşä o ap-ayık başladı. İki gündän sora Lambu esap aldı, ani Petri kefli gezer. Taa ötää – taa beter. Petri başladı hiç aymamaa, şaraba hem rakıya satardı unu, kepää, terekeyi. Bu hırsızlık için Lambu onu vakıdında dermendän uurattıydı. Ama Kara hepsinä aalaşardı, ani Lambu onu bir filcan sarap için kuumuş.

Kırçmaya deyni Kara Petrinin kendi parası yoktu, ama sıkça ona hapkadan düşärdi. Ozaman, keflendiynän, Petri başlardı mizlemää: “Bu Kaleci Lambu sade kendisini düşüner. Beni bir filcan şarap için dermendän kuudu. Annamêêr, ani bekim ozaman benim içim yanardı. Sündüriim lääızımdı.” Bu masalı hepsi bilärdi, ama ikidä-birdä, can acısından, onu ikram edärdilär. Da ozaman Kara deyardı: “Yok bişey, gelecek vakıt da bän göstere-

cäm Kaleciyä! Bilecek o nicä bir zavalı üüsüzü gücendirmää!”

Petri üüsüz diidi. Küülülär da, kırçmacı da bunu bilärdilär. Bu lafları o sölärdi kırçmaya uurayan aşırılılar için. Bir yabancıyı gördüünän, o saat sarılardı zavalıya: masal-fikra annadardı, yaymannandı, savaşırdı şennendirmää o insanı. Yabancılar görärdilär, ani bu şaş, ama, ayıp olmasın deyni, onu ikram edärdilär. Son-sonunda kırçmacı Tanas dayanamazdı da kuuardı Petriyi dışarı: “Ê-ê-ê, tülü maymun. Brak adamı raada, ba, kalın kafalı! Çık buradan!”

Kırçmacıdan Petri korkardı. O sayardı, ani küüdä onun çok duşmanı var, ama en büyük duşmannarı – Kaleci Lambu hem kırçmacı Tanas. Birisi onu dermendän kuuduydu, birisi da içki veresiyä vermärdi. Küülülär sa Karayı duşman erinä saymazdılar, onnara o bir dangalak deliyidi.

Sovetskiylär geldiynän MGB¹ ofiıterleri Tülü Maymunu sevdiär da selskiy predsdatel yaptılar. Kara Petri da ilk ne yaptı – kırçmacı Tanası MGBya aldırıldı. O adamı küüdä başka görmedilär. Kara Petrinin okadar büyük kini vardı kırçmacı Tanasa, ani selsovet beygirinin adını da maasuz “Tanas” koyduydu, zerä herkerä urarkan beygirä ona gelärdi, ki kırçmacı Tanası düver. Beygiri o pek bakmazdı, siirek doyurardı, taa siirek ta sulardı, sansın bu hayvan kabaatlıydı, ani nezaman sa kırçmacı Tanas vermemiş veresiyä içki bu maymuna.

Kara Petri sade bedarkaylan gezärdi. Olaydı kolayı – ayak yoluna da onunnan gideceydi. İnsannarlan lafedärkän bedarkadan inmäzdi, sanardı, ani onnara yukardan aşaa bakêr. Sade MGBcıların önündä, kalpaanı başından çıkarıp, hemen bedarkadan erä atlardı. Şindi, açan o kuvettäydi, ona üzünä kimseyin dili dönmäzdi Tülü yada Maymun demää, korkardılar. Hepsi deyärdi Petri batü, ya da, nicä şindi yabancılarda geçärdi, bobaycasına – Pötr Pötroviç.

Bir günü auşam üstü Kara Petri isleecä çakmıştı. Şarabı mı, rakıyı mı belli diildi, zerä şindi ikisindän da onda bol vardı.

Uuradı selsovetä, bedarkadan inmedään çaardı miliñioneri: “Gel, Kaleci Lambuya gideriz!”

Miliñioner yarım laf sölämedään çıktı odasından, pindi bedarkaya da oturdu Petrini yanına. Miliñioner duydu, ani Petri geräa-gibi keflenmişti, ama bişey demedi. O buna artık alıştı. “Hadi, Tanas! Hadi kırçmacı!” – Petri çekti kamçıyı beygirin kemikli arkasına. Beygir yavaşıcık yollandı: ilktän Sır sokaana, sora saptı Klisä sokaana, istedi Mezarlık sokaandan gitmää, ama Kara çevirdi onu Büük soka. Ölä Büük sokakça bedarka etişti Kaleci Lambunun uuruna. Bir ara sokaktan saptılar Kalecinin evinä.

Kara Petri çekti bedarkayı tokadın yanına. Baardı aul aşırı: “Êy, hozäyni!”

İçerdän çıktı Milana: “Kim orda?”

Petri, soruşa cuvap vermeyip, baardı: “Ya çaar o kocanı, mari!”

- Petri batü, sän mi? Buyurun aula! – çaardı Milana.

- Bän sana batü diilim, ama tovarişç predsdatel! Ha çaar o kocanı çabuk gelsin! – sert seslän azarladı Kara. O bütün yaşaması beklärdi, ačan Lambuya yukardan aşaa bakacak. Gösterecek ona kim şindi büük. Kimin elindä kuvet. Birazdana proçka açıldı da soka çıkıtu Lambu. Yaklaştı bedarkaya, o üüsek boyundan selämnadı Petriyi hem miliñioneri: “Auşamayersınız!”

- Kebetaersiniz! – aldı selämi miliñioner.

- Kebetaersin! – istär-istemäz sızladı Petri.

- Buyurun aula! – teklif etti Lambu.

- Yok vakıdımız! – aşaadın yukarı bakarak cuvap etti Petri.

- Lafımız kısa olacek. Hepsi kolhoza girer. Salt senin gibilär bir tarafta. Kolhozda puluk, rala, morişka etişmeer. Düşündük sizdän kiralamaa. Ama taa islää kendiniz kolhoza giräsiniz. Ozaman harçlar taa az olacek. Te dermen da läüzim. Ne deyecän?

- Morişka yok sa lüzgeri bekläyin da yabacıklarlan teneleri plävadan ayırdın. – dedi Lambu. Sora düşündü biraz sansın, düzeldip bıyını, ilerletti sözünü. - Petri, bu işi oldu iki kerä seninnän lafettik. Bilersin bütün varlımı ter içindä kazandım.

Sän sa şindi teklif edersin onu kendi elimnän bu ortak çüvenä mi atıym?! Bunu yapamam. Uşaklarıma ne kalacak?!

- Onnarı stat düşünecek, bakacak! - cuvap etti Kara Petri. - Harçlardan para toplanêr.

- Harçları bän da öderim. Onnar bana geeri diil läözım. Ko uşaklarım kendi-kendilerini baksınnar. - başladı kızmaa Lambu.

- Demeli kolhoza istämeersin? - kaş altından baktı Petri. O herkerä kaş altından bakardı, açan birindän korkardı. Onun üfkesi çıktı, ama diil ona, ani Lambu onunnan sert lafeder, ama ona, ani Lambu genä ona yukardan aşaa bakardı. Gerip terbeyleri Petri bedarkanın içindä kalktı ayaa da baardı: “Eni kuvedä karşı gidersin! T-r-r-r-r! Tpru-u-u!”

Annaşılmasın deyni, ani bu bitki lafları o Lambuya dedi, Kara Petri genä çekti terbeyleri da baardı beygirä: “Tpru-u-u, holera!”

Lambu bakışını çevirmedi. O hazırdı bir yumurukta, bir çivi gibi, bu sündüü er içinä kakmaa, ama bedarkada milişioner oturardı.

- Eni kuvedä karşı bişeyim yok. - dedi o. - Ama kolhoza girmeycäm. İsteerim nicä şindiyädän, kendibaşıma, yaşamaa.

- Edinoliçnik mi? - sordu Petri rusça, zerä pek beenärdi bu eni lafi. - Kolhoza girmärsän, görecän sän! - korkuttu o Lambuyu da oturdu erinä.

- Beni çoyu nestetmää savaştı, ama hepsinin nesteleri kırıldı. Onuştan korkutma. Ne aarayım kolhozda. Sızdä hepsi ilşeer ölä, nicä sürüdä. Nelär da boyarlardan kaldı onnarı daattınız, sansın dünnäa bitkisi, sansın: kim bozmasa - kör olsun!

- Ölä. Ama biz sürü diiliz. Biz - tayfayız! - üündü Kara. - Biz biri-birimizä baalңыз.

- Biriniz boka banar sa - hepsi bansın läözım! - urguladı Lambu.

- Boka da, kana da! - titsi fisirdedi Kara. Belliydi, ani Petriyi içki geeridän etiştı. O sarfoştı.

- Petri, bilersin, bän bütün yaşamamda kendi başınaydım. - barış sesinnän dedi Lambu. - Kolhoz gibi tayfalarda işleyämey-

cäm. Bän bütün yaşamamda herbir işi tenä-tenä, trofa-trofa, damna-damna topladım. Siz sa daadêrsınız, bozêrsınız.

- Biz toplayıp bozêrız. - haliz sarfoş sesinnän mırıldadı Kara. - Kolhoza girmärsän senin da varlunı, toz gibi, daalara-taşlara daadacez. Bak, şindi ekmek ta, bıçak ta bizdä! Tut aklında bunu! - üfkäylän başardı Petri da ne kuvedi var sa başladı kamçılamaa beygiri. Zavalı hayvan, haşlanmış gibi, erindän tozattı.

Bu olaydan sora, selsovettän taa bir-iki kerä teklif ettilär Lambuya baaşlasın dermeni kolhoza yada küüyä, ama o buna kayıl olmadı. Bir kerä kalktılar zorlan almaa, ama becerämedilär. Lambu, oollarınnan barabar, dermeni kurtardılar. Ozaman Kara Petri genä dedi ona: "Tut aklında, bir günü sendän hepsini alacez! Hiç mırklamaycan da! Sän eni yaşamının duşmanıysın!"

O laflar Lambuya pek ar geldi, zerä o hiç bir kerä birinä duşman olmadıydı, şindi da duşman diildi. O bu eni yaşamayı kabletmäzdi. Annamazdı, neçin onun varlunı läüzüm alsın onnar, kim ömür boyunca kırçmalardan çıkmadı, kim küüdä haylazın-haylazı sayılırdı hem o hazıroncular, ani yabancılıktan birêy, küüyä, geldilär.

Gecä, açan onnar Milanaylan ikisi kalardılar, Lambu hep şardı: ne devlet bu, ani kendi insanını soyêr, varlunı alêr, hepsini fikaaralaa atêr? Kendi soruşlarına o cuvap bulamazdı. O bilärdi, ani romın vakıdında, insana harcı ödetmäk için, ondan alardılar hepsini ne vardı içerdä: rubaları, kilimneri, palaları, yorgannarı, döşekleri. Ama tarlalara, bereketä dokunmazdılar. Harcı ödeyämärsän o malları kimsey çevirmäzdi, hepsi devlettä çürüyüdü. Ama harcı ödedisän – seni kimsey başka dürtmäzdi. Şindi sa ödedin mi, ödämedin mi – süzärdilär bitkiyädän.

Dan erleri da aarmaa başladıynan bu laflar, bu düşüncelär arda kalardı. Lambu da, Milana da, uşaklar da iş başına geçärdilär, zerä işä nicä suylan ekmää alışıktılar, işsiz yaşayamardılar.

Bir uzun vakıt Lambu için sansın unuttular. Kimsey artık gelmärdi dermeni almaa, öküzleri hem arabayı istemää, başka iş dilenmää. Kara Petrinin o acı hem aar lafları da unudulmaa

başladırdı. İř oktu. Engin tarlalar vakıdında sũrũldũ-ekildi. Gũzlũklũr dalgalanardı. İlkyazın ekilũn tarlalar da geeri kalmadılar. Kılıflı başaklar tenũ arlından erũ bũkũlũrdũlũr. Papřoylar ikiřũr kundak salverũrmiřti. Baalarda koca uezũm pandalları salkım-saak sarkardı. Meeva başasında erik, alma, armut, fidannarı meevaylan ũklũydũ.

Kırk altıdan sora ilk kerũ bũlũ bũũk hem zengin bereket oldu. Bu iř iin Lambuylan Milana durmamaya Allaha dua edũrdilũr hem sevinũrdilũr, ani gũzũ olacek neylũn iki dũũn yapsınnar. Vardı laf Ligoru hem Doiyi eversinnũr. İkisinin da yavkluları vardı, ama sũzleri taa olmadırdı. Belliydi, ani gũzũ harlar ok olacek. Ama Milanaylan Lambu inanırdılar, ani bũlũ bereketlũn hi birindũn bor istãmũ lãazım olmayacak, hem o oniki altın leftin, ani saklıydılar maazada, sekizi kesedũ kalacek. Dũrdũnũ Ligorun gelininin boynusuna, tellũrkana, takaceklar.

Bu gũzũ olacek. şindi sa lãazımdı bereketi korumaa, toplamaa, erinũ erleřtirmũũ. Bu iřtũ da umut genũ sade kendilerindũydi. Hem ani bereketi vakıdında toplayaceklar Lambunun hi řũpesi yoktu. ũnkũ seftũ diildi. řũkũr Allaha bũtũn aylũ saaselemdi, ayaktaydı.

Dışarda kırk dokuzuncu yılın yaz ortasıydı. Henez Orak ayı başladırdı. Harman vakıdı eketmedũũn Lambu kararladırdı aul iini hem evi biraz tertiplemeũũ, harman erini hazırlamaa. arřamba gũnũ, sabaa ekmeendũn sora, o dedi: “Yaarına perřembũ. Ev işlerimizi bitirmũũ deyni uez gũn kalacek. Pazara kliseyũ gidecez, Allaha dua edecez tarlaları bimũũ yardımıci olsun. Pazertesi erken da Tũrkmen merasından arpa hem yulaf tarlalarından başlayacez. Ligorlan Doyku harman erini hem morişkayı hazırlayın, harman taşını paklayın, erleştirin. Bũn da Mariniylũn arabadan hem kosalardan tutunacam. Milana, siz da kızlarla ier işlerini başarmaa savaşın.”

Bu laflardan sora herkezi iřinũ daaldı: ocuklar hem Lambu aul iinũ, karı kulluu da evdũn tutundu.

Yazın Lambular dışarda yatardılar. Onuştan Milana, kızlar-

lan bilä, pek raat evi tertiplemää başladılar. Neetlerindä vardı içerlerini kireçlemää hem erleri suamaa. Katiylän Yana odaları soyundurup, giisilerdän tutundular. Milanaylan Doçi da kireçtän hem suadan.

Auşamadan içerlär kireçlendi, erlär suandı, giisilär durlandı hem serildi, aul işleri tamamlandı, arabalar hazırlandı, kosalar düüldü hem bilendi. Hepsi yorgundu, ama bu sevindirici bir yorgunnuktu, zerä yaarina deyni aaz iş kaldıydı da vardı nicä biraz taa çok dinnenmää.

Hayvannarı hem kuşları doyurduktan hem suladıktan sora hepsi yıkandılar da auşam ekmeenä oturdular. Sofraya oturarkan Milananın başından çemberi düştü. O iki elinnän enidän dartındı da dedi: "Sofrada tuz yok. Kati, kızım, ya bul o tuzluu, mari."

Kati kalktı erindän: "Mamu, neredä şindi bulacam onu, ma? Bekim tuz susaandan biraz tuz veriim? Te o salkımda asılı."

- Ha ver, kızım! - dedi Milana da hepsi, bojilerini yapıp, imää başladılar.

İmək şen hem şakalı geçti. Sofrayı kaldırdıktan sora, sofranın erini süpürdülär da, birazdana, hepsi yatmaa hazırlanmaa başladılar. Çocuklar, borna üstünä tafta döşeyip, döşeklerini kurdular. Kızlar sundurmada erleştilär. Kendilerine da Milana salkım aacı altında, taftadan bir patta döşedi. Yataceykana Lambu fisirdeyeräk dedi karısına: "Aman, mari Milana, ne gözäl saçların var. Doyamêêrım onnara bakmaa. Karaları - gecä karası, kömür gibi da yalabêêrlar!"

- Sana da doyamêêrım mayıl olmaa, be Lambu! - hep ölä fisirdeyeräk cuvap etti Milana.

- Suz, zerä nazarlaycan! - gülümseyeräk dedi Lambu da onnar erleştilär yorgan altına.

Birazdana yorgunnuktan hepsicii raat bir uykuya kaardılar. Hep bu vakıt küü içindä sa fasıl işlär olardı.

Karannık çöktüünän MGB upolnomoçennıyı kluba aktivistleri topladıydı. Klub - bu zenginnerdän kalan bir evdi. Ka-

pularda soldatlar durardılar. İçeri-dışarı birini kolvermärdilär. Hep bu zaman çayıra, faraları yanarak, biralay maşına dizildi. Motor uultusundan küüyün köpekleri salmaa başladılar. Ačan maşınalar faraları hem motorları sündürdülär, ortalık sus oldu. Yavaş-yavaş köpeklär da uslandı. Salt orada-burada gecä kuşların kanat sesleri işidilirdi. Sora onnar da yok oldular.

Klubta sa toplantı uzadıydı. Prezidiumuda, MGB upolnoçoçennıyın yanında, Kara Petri oturardı. O şendi hem kefliydi, üüsektän bakardı zala, neyä sa hep gülümsärdi. Upolnoçoçennıy okudu uzun bir spisok. Spisoon başında Kaleci Lambunun laabı ilk yazılıydı. Sözüni başarak upolnoçoçennıy dedi: “Bunnar kulaklar, “çujdie elementı i vragi naroda”! Onnarı bu gecä Sibirä kaldıracez. Küüyün kenarında maşınalar hem soldatlar bekleer. Siz läözüm olacek gösteräsiniz onnara neredä bu kulaklar yaşêêr. Bu spisoo Pötr Petroviç hazırladı. Bekim kimin sa laabını unuttu. Söläyin. Sora olmasın ikincilää gelmää.”

Zal susardı. Kimsey kalkmadı erindän. Kara Petri başladı kaş altından zala bakmaa. O beenmedi, ani upolnoçoçennıy açıkladı, ani spisoo o hazırladı, ama yoktu ne yapsın. Upolnoçoçennıydan o pek korkardı.

Lambu derin bir uykuya dalmıştı. Bir da dapturu geldi. Bütün küüdä köpeklär salmaa başladılar. Sesirgendi. Çayır tarafından bir uultu gelirdi. Nicä kırkta, açan o büyük er tepremesi olduydu. Ozaman o uultudan kuşlar hem hayvannar ürktüydü. Ama şimdi onnar hiç eşinmäzdiälär da. Lambu genä sesirgendi, ama başka bir şamata işidilmärdi.

Kocasının ardına Milana da uyandı, sordu: “Ne bu köpeklär ölä salêrlar?”

Lambu bişey cuvap verämedi. Kalkıp dolaştı aulu. Heresi sustu. Ona geldi, ani dan erleri armaa başlamıştı – o tarafta sansın şafk vardı. Ama o şafk ta ansızdan kesildi. “Bezbelli bana ölä geldi.”- düşündü Lambu. Sora baktı göklerä – onnar derindi, Saman Yolu yıldızları keskin şıldardılar. Sabaa Yıldızı taa duumamıştı. Karısının yanına dönüp, dedi: “Bezbelli yaba-

nılar küüyä girdilär. Uyu, canım, gecä yarısı taa yok. İşidersin mi köpeklerin sesleri yavaşêr?”

Birazdana o uultu sesi kesildi. O kesilincä köpeklär da uslandı. Yavaş-yavaş küü dä uyudu.

Gecä yarısı çoktan geçtiydi, açan MGB upolnomoçenniyı klubtan dışarı çıktı da avtomattan gökâ ateş etti. O saat hepsi maşınaların faraları tutuştu, motorlar ulumaa başladılar. Bu ateştän, faraların şafklarından hem maşınaların uultusundan gecä kuşları ürktülär, küüyün köpekleri salmaktan buulardı-lar. Maşınalar sa sıravardı kluba yaklaşmaa başladılar. Onnarın koşlarında soldatlar oturardı. Hepsinin ellerindä avtomat hem batareya vardı. Upolnomoçenniy okuyardı spisoktan bir laabı, klubtan ikişär kişi çıkardı da, maşınalara pinip, karannaa gi-därdilär. Maşınalar, sansın “kara kurt” payakları, yayıldılar küü içinä.

Küü da daanık kuan yumaa gibi ulumaa başladı. Köpeklär salmakatan kudurmuştlar. Bu şamatadan Lambunun bütün aylesi uyandı. Hepsi sesirgenärdilär. Sokakta keskin şafklar peydalandı. Şafklarlan bilä uultu da yaklaşırdı. Lambu, Milana, çocuklar hepsi ayaktaydı artık. Kızlar taa yorgan altınday-dılar. Milana etiştirämedi sormaa kocasına ne olêr, nicä uultu onnarın yanında durdu da sokaktan rusça ses işidildi: “Zdesy? Okrujayte dvor! Bistro!”

Maşınalardan soldatlar atladılar da, bir kıpımın içindä, aulu sardılar. Batareyalar Lambunun hem Milananın suratla-rına şafk edärdilär. Karannıktan genä hep o ses sordu: “Vı Kale-d-jı Harlampiy Georgieviç?” Belliydi, ani ses saabisi zorlan okuyêr ona deyni yabancı gagauz laabını.

Bu sesä Kara Petrinin da sesi katıldı: “Da, da, eto Kaleci Harlampiy Georgieviç!”

İlk ses dedi: “Molçaty! Ya ne vas spraşivayu!”

Kara Petrinin sesini işidincä Lambu başladı annamaa ne olêr. Onun dudakları, damaa, buvazı birdän kurudu. May ses-siz o cuvap verdi: “Da, bän Kaleci Ligorun oolu Lambuyum”.

Karannıktan ses dedi: “Vı yavläyetesy kulakom. Vı i vaşa semyä, kak çujdiyê elementı, podlejite deportaııyı v Sibir. Vse vaše imuşçestvo perehodit gosudarstvu. Vı imeete pravo vzät s soboy tonnu gruza liçnih veşçey i edı. Na vse sborı u vas odin ças. Vsö!”

Sora o ses kimä sa emir verdi: “Perevedite im!”

Kara Petri başladı çevirmää: “Siz kulaksınız hem duşman-sınız. Onun için sizi hepsinizi Sibirä kaldırêrlar. Sizin bütün varlınız stata geçer. Siz var nicä yanınıza alasınız, - burada Kara istedi yalan söylemää, ama bilärdi, ani Lambu biraz rusça annêêr, da o üzerä başardı - salt bir ton ruba hem iyecek. Bir saadın içindä toplanasınız lääzım. Bukadar”.

- Bu yannışlık! - karannaa cuvap eti Lambu. - Biz duşman diiliz, biz kulak ta diiliz. Biz çiftçiyiz. Bu bir yannışlık!

Ama karannıktan ses sade taa bir kerä tekrarladı: “Na vse sborı u vas odin ças. Vsö!”

Lambu annadı, ani bu iş diil şaka iş. Bu soldatlar, bu maşınalar maasuz onnar için geldilər. Onun içindän sansın bir sıcak dalga geçti. O dalga onu uyvaştırdıydı. Gelärdi, ani bu titsi düş sade bir kıpım sürtecek. Milananın hem kızların ses-län aalaması onu kendinä getirdi. O bakındı. Milana da, oolları da, kızları da giimniydilər artık. Sade o kendisi iç donnan göl-mekçä durardı aulun ortasında. Lambu hızlı giindi.

Soldatlar batareyaları südürdülär, ama erlerindän kıpırdamadılar.

- Näbaceyz, be Lambu? - aalayarak sordu Milana. - Hepsi rubalar büyük başta, erlär da sualı!

Lambu istedi demää, ani kimä lääzım şindi o sualar, ama karısına saygı hem sevgi duygusu brakmadı onu bu acı du-rumda gücendirmää Milanayı. O dedi: “Peñçeredän girecez. Ligor, Doyku, girin büyük başa da atın dışarı sade rubaları. Ka-lanı kalsın”.

- Nicä ölä sade rubaları, be? - karıştı Milana. - Kızların çi-izlerini da!

- Olmaz, olmaz, Milana. Sade rubaları alacez. - yalpak danıştı o karısına. - Hem nekadar çok iyecek. İştmedin mi, Sibirâ kaldırêrlar. Yol uzun hem kimsey yolda doyurmaycek. Orada da diil belli ne bizi bekleer. Onuştan nekadar çok iyecek alalım. Hem kış rubalarını. Doçi, getirin çuvalları! Hepsi kürkleri, meşin donnarı, keptarları, sizin çukmannarınızı oray doldurun.

Doçiyılân Yana hızlandılar dama. Onnarın peşindän Kati da yollandı. Kapudan sordular: “Baka, kaç çuval getirelim?”

- Nekadar çok! Hepsi rubalar sısın. - cuvap etti Lambu. Sora da döndü Mariniyâ, ani taa durardı bornanın yanında. - Gittik ambara birkaç çuval pak unu getirecez.

Hepsi daaldı. Lambu hem Marini gittilär ambara. Ligor hem Doyku, yakıp feneri, büyük başa yollandılar. Kızlar dama girdilär. Sade Milana bilmärdi ne yapsın. O başladı kaç-kaçınmaa aul içindä. Aklı ermäzdi nedän tutunsun, neyi alsın, neredä cendemdä o Sibir bulunêr, nesoy insannar orada yaşêêr, angı kurtkuş topraa-gökü gezer. Hızlandı giisileri toplamaa. Onu durguttu Lambunun sesi: “Milana, canım, ya yaklaş burayı!”

Lambu ambarın yanındaydı. Onun sesi Milanayı uslandırdı. O ses ölä yalpaktı, ani Milana şaş-beş kaldı. Kocasına yaklaşıp işitti onun fisirdesini: “Leftleri getir, leftleri hem paraları! Ama bak görmesinnär!”

Leftlär bir çıkıda maazanın poribinä gömülüydülär, paralar da peynir küpün altında saklıydı. Milana girdi maazaya, buldu çıkıyı da sakladı onu fistanın cöbinä. Sora kaldırdı peynir küpünü, eştı biraz topraa da çıkardı oradan, aazı baalı, bir süt çölmää. Süt çölmeenin içindä para saklıydı. Aldı peynir küpünü hem o çölmää da çıktı maazadan. Dışarda aydannanmaa başladıydı. Milanaya yaklaştı bir soldat. Korkudan, ani leftleri hem parayı alacek, Milana suudu.

- Korkma, bulü, bän da gagauzum. - yavaşı dedi o. - Bu küp-tä naşey sizdä?

- Ezik peynir. - cuvap etti Milana.

- İslää, var sa taa peyniriniz hepsini alın yanınıza. Hem var sa don yaayınız onu da alın. Sizi hayvan vagonnarında kapalı götüreceklär. Peynirlän açlıktan ölmeyceniz, ama suzluktan

var nicä yanasınız. Don yaayı sizi kurtaracak. Susadıkça dudaklarınızı yaalayacaksınız – susuzluunuz geçecek. Kartofı hem kuru suan var sa onnarı da alın. Onnarı var nicä çii imää. Ne kadar çok ekmek yanınıza alın.

Milana koydu peynir küpünü erä, ama süt çölmeeni elindän brakmadı. Sora, o uzak Sibir yolunda, o kıstaf hem bunaltıcı vagonda, kaç kerä Milana bu soldatçının saalı için Allaha dua etti, kaç kerä, kendilerinä deyni Allahtan sabur hem saalık isteyäräk, o saldatçaa da uzun ömür istedi.

Bu arada Lambu hem Marini ambardan çıktılar, sırtlarında birär çuval un vardı. Etişip salkım aacın yanına, çuvalları erä koydular. Lambu kaldırdı bakışını da gördü, ani evin yanında iki maşına durêr. Komşular uyanmıştılar, ama hiç biri aula yaklaşamardı. Soldatlar brakmardılar.

- Canabin, bu çuvallarda ne? - sordu hep o soldat.

- Pak unu. - cuvap etti Lambu. Onun da, oolunun da saçları, omuzları, arkası salt undu.

- Almayın pak unu, olmayacak neredä ekmek-pita pişiräsiniz. Pak unu erinä taa islää terekä alın. Onu var nicä çii çii-nemää. Hem var sa misir unu, ondan çok alın. - dedi o.

- Ne unu oolum? - sordu Milana.

- Misir. A-a-a, siz ona papşoy unu deersiniz. - alatlan dedi saldat.

- Papşoy unundan doyamaycan! - sertlendi Lambu.

- Doyamaycan, ama açlıktan da ölmeycän. - genä yavaş dedi soldat.

- Sän nereliysin, be oolum? Neçin bizi gülmää alêrsın? - sordu Milana.

- Bän sizi gülmää almêêrim, bulü. Bän bilerim. - hep ölä yavaş dedi soldat. - Bän Bolbokalıyım. Bizimkileri taa ileri kaldırdılar. O don yaayı hem misir unu çoyunu ölümdän kurtarmış, inanın.

Milana baktı bu çocuun koyu moor gözlerinä, gördü onun acızgan bakışını, da istämedään inandı onu. Neçin sa sordu: "Adın ne?"

- Vasi. Vasi Kelioglu. - cuvap etti soldat da onun gözleri yaşlan oldu.

- Prekratity razgovorı! - işildildi hep o ses, ani bu gecä karannıktan ötardı. Soldat o saat çekindi erinä.

Milana çevirdi başını da gördü, ani aul içinä Kara Petriylän bilä girer balaban, kurgaf bir asker. Milana bilmäzdi ne o ofiŧer, ama annadı, ani bu soldatların büüyü: hrom çizmelärlän giimli, çapraz kayışlarlan sıkılı, omuzlarında, ŧapkasında hem tokasında yıldızlar vardı. Bu arada güneşin ilk ŧafkı ansızdan urdu bu yıldızlara. Onnar yalabamaa başladı. Milanaya geldi, ani bu yalabamak onun göz ŧafkını alêr. Ona deyni sansın karannık çöktü: ürää hızlı düülärdi, korkudan ödü patlayaceydi.

- Ne bakêrsınız, insan mı görmediniz? - azarladı onnarı Kara Petri. - Gidin hazırlanın, vakıdınız biter.

Ligor hem Doyku bitirmiŧtilär çıkarmaa rubaları. Kızlarlan bilä onnarı çuvallara erleŧtirädilär. İŧittiyän bu azarı çocuklar ikisi da hızlandılar Kara Petrinin üstünä. Soldatlar o saat avtomatları onnara dooruttular.

- Stoyaty! - baardı ofiŧer. Diildi belli kimä o “durun” baardı soldatlara mı, Ligorlan Doykuya mı, ama hepsi erinä kaldılar. Ofiŧer baktı kol saadına da suuk bir seslän dedi soldatlara. - U nih ostalosy pol çasa. Otkroyte borta. Pötr Pötroviç, perevedite.

Kara Petri vardı nicä hiç çevirmesin da, zerä ŧoförlar hızlı açtılar bortları, ofiŧerin saada bakmasından da annaŧıdı, ani vakıt aazaldı. Ama Kara Petri çevirdi: “Yarım saadınız kaldı.”

Ofiŧerin don sesindän Lambu annadı, ani herliim yarım saadın içindä etiŧtirämärsalar üklenmää, yola aaç hem çıplak çıkacaklar. Lambu may baarak dedi: “Kaçarak çuvalları getirelim.”

- Durun. - Milana yaklaŧtı kocasına. Maasuz arkasını dönüp o gagauz soldatına, ona zarar olmasın deyni, Milana fisirdedi. - Lambu, o soldat dedi, ani nekadar çok ekmek, peyni, kartofi, kuru suan hem don yaayı yanınımıza alaymıŧık. Kartofi hem suan yok. Ama...

Milana lafedärkana Lambu baktı soldatın tarafına da ansızdan kesti Milananın sözünü. “Ligor, Doyku kaçarak maazaya,

peynirleri hem don yaayını hepsini masinalara ükledin. Rubaları da. Kızlar ekmekleri bir çuvala koyun. Kaçarak. Milana sän da bul benim kuşaamı da getir ambara.” - dedi Lambu da Mariniylän ikisi kaçarak koştular ambara.

Milana artık bakmazdı sualı erlerä. O girdi içeri da buldu kocasının kuşaanı. Bir elindä süt çölmää, bir elindä kuşak o yollandı ambara dooru. Ambardan, ikişär çuval sırtlarında, çıktılar Lambuylan Marini. Maazadan da, peynir hem don yaayı dolu küplärlän ellerindä, peydalandılar Ligor hem Doyku. Kızlar da artık ekmekleri çuvala doldurmuştlar, Kati hem Doçi çuvalın uçlarından tutunmuştlar. Hepsi hızlı-hızlı koşardılar maşinalara dooru. “Şükür, Allaha, ani çarşamba günü ekmekleri pişirdik!” - kendi-kendinä düşündü Milana da girdi ambar içinä.

- Malları sade bir maşınaya ükledin. - işidildi Kara Petrinin sesi. - Öbüründä kendiniz boyar gibi gideceniz!

Kara Petriya artık hiç birisi bakmardı. Çuvalları hem küpleri bir maşınaya ükledip, hepsi adamnar ambara dooru döndülär. Bolbokalı soldatın yanından geçärkän o yavaşıcık dedi: “Su almaa unutmayın. Su!”

- Doyku, oolum, al kızların birisini, çabuk botaları suylan doldurun. - dedi Lambu ooluna, aklınca şükür ederäk bu soldata, da sora kalanınnan girdi ambar içinä.

Doyku, çaardı Yanayı. Onnar, botaları alıp, kaçarak hızlandıılar harmanın dibinä. Orada serenni punar vardı. Onnarın peşindän tutndu bir soldat, ama görüncä, ani bu uşaklar saklanmaa hazırlanmêêrlar durgundu da, botaları doldurmayınca hem geeri dönmeyincä, bakışını hem avtomadını onnardan çevirmedi.

Ambarda sa Milana dedi kocasına: “Te, Lambu, leftlär da, paralar da burda. Ne yapacez onnarı?”

- Şindi belimä saracez. Sora bakacez. - bu laflalan aldı karısının elindän kuşaa da başladı belinä sarmaa, karısı da orêy parayı hem leftleri erleştirärdi. Bu arada Ligorlan Marini taa birär çuval papşoy unu maşınaya götürdülär. Ekmekleri ük-

ledip, ambara Doçiyılän Kati geldilär. Onnar tutundular birär çuvalların başlarından. Milana yardım etti kocası atsin iki çuval ekin omuzlarına, kendisi da bir çuvalı başladı sürümää. Ölä çıktılar ambardan. Çocuklar da taa çuvallar için döndülär, açan ofițer baardı: “Vsö, hvatit gruzla!”

Kara Petri da sevinmeliklän çevirdi: “Etti, başka ük alamayceniz!”

- Neçin? - sordu Lambu. - Bir tonn hakkımız var dediniz. Burada sade beşüz kilaya yakın var.

- Taa zeedä var, taa zeedä - dedi Kara Petri. - Ofițer taa islää biler. Te o iki çuvalı da alın da eter.

Hepsi baktılar salkımın yanında pak unu dolu çuvallara. Lambu dedi oollarına: “Alın o çuvalları da paşoy ununa diıştirin”.

Kara Petri naşey sa fisirdedi ofițerin kulaana. Ofițer kayıl oldu, da genä baktı saadına.

- Diıştirin, ama hızlı. - baardı Kara Petri.

Ligorlan Marini kaçarak aldılar salkım altından çuvalları da ambara gittilär. Yavruşka gibi, eni çuvallar omuzlarında, geeri, maşınaya, döndülär. Sora aldılar mamusundan hem kız-kardaşlarından çuvalları, üklettilär onnarı da. Lambu da Doykuylan Katiya karşı çıktı, aldı Katinin elindän dolu botayı da koydu onu kuzaya. Doyku kendikisini da orëy yannaşırdı.

Ofițer bekledi bitki çuvalı ükletsinnär, baktı saadına da dedi: “Pät minut ostalosy. Hotite eşö çto nibudy vzät? Mojete vzät eşçö vcego odnu veşç.”

Kara Petri çevirdi: “Beş minudunuz kaldı. İsteersiniz mi bişey taa almaa? Var nicä sade taa bir iş alasinız.”

- İkonay!!! - baardı Milana da hızlandı evin içinä, büük başa. Oradan çıktı stevnozluk ikonasinan. Kapadı evin kapusunu. Dayadı kapuya süpürgeyi, bir kimsey aula uurarsaydı bilsin, ani kimsey evdä yok. Da, iki elinnän ikonayı önündä tutarak, yollandı maşinalara dooru. O yalnayaktı. Tabannarına sarı sua çamurunnan saman yapışmıştı. Kaçınmadan onun çemberi başından omuzlarına düşmüşü. Milana bunnarı esap almazdı. O bir ayoz gibi döndü sokaa dooru da, başını iildip, danıştı

sokakta insannara: "Bişeylän gücendirdisak sizi, prost edin!"

Milana başını iilttiynän kocası da, uşakları da gördülär, ani bir saadin içindä Milananın saçları bim-biyaz olmuştı, da şindi gümüş gibi sabaa güneşindä yalabardılar. Lambu hızlandı karısının çemberini doorutmaa. Ama Milana verdi kocasına ikonayı da kendisi savaştı başını dartmaa. Bu arada insannarın arasında o gördü kayınnasını da uzattı ellerini ona dooru. Kayınnası da istedi gelininä sarılmaa, ama Kara Petri itirdi onu da insan düştü erä.

- Çto tı delaëş, skot! - baardı ona ofiţer. - Ostavy, mojet oni poslednij raz v jizni vidätsä.

Kara Petri bu lafları çevirmedi. Milana buldu bakışınnan o gagauz soldatı da sordu: "Ne dedi bu adam?"

- O dedi, ne yapêrsın ba, hayvan? Brak, bekim onnar bitki kerä buluşêrlar. - çevirdi soldat da o saat sustu, bekleyeräk, ani ofiţer onu takazalayacak. Ama ofiţer sade dedi: "Proşçaytesy!"

Kara Petri üfkeli çevirdi: "Prost olun!"

Lambunun anasını braktılar maşınanın yanına. O hepsinin elini öptü. Lambu, Milana hem uşaklar da onun elini öptülär. Milana sarıldı kayınnasına da aalayarak dedi: "Mamu, prost edin yanıldıysaydım senin hem bakanın önündä. Bezbelli pek günahkeriz, onuştan bu bela başımıza geldi".

- Günahker diilsiniz, gelin! Diilsiniz! - suazladı Milananın başını kayınnası. - Kuvedä buynuzlular geldi. Cendemdän er üzünä çıktılar. Ama Allaa büyük, o sizi koruyacak. Dart başını, kızım. Ayıp.

Ofiţer baktı saadına da baardı: "Po maşınam!"

Lambuyu aylesinnän ilk maşınaya üklettilär, öbür maşınada mal üklüydü. Soldatlar ikiye bölünüp kuzalara pindilər. Motorlar yollandı. Ofiţer hem Kara Petri taa erdäydilär, açan Milana esap aldı, ani döşeklär toplanmamış. Hızlandı maşınadan erä, ama soldatlar brakmadılar.

- Brakın, bey, brakın, - düünärdi Milana, - brakın döşekleri toplıym, bey! Aalemdän ayıp, aalemdän ayıp.

- Brak toplama, - yansıladi Kara Petri, - toplama. Hep okadar onnar sizä başka läüzim olmayacak.

- Burada evimiz yanêr, sän da sopanı ütüleersin! - baarak Lambu hem çocuklar, atladılar maşından, hızlandılar Kara Petrinin üstünä. Onnarın artlarına soldatlar da atladılar, doo-ruttular avtomatları Lambulara dooru. Kara Petri hızlı saklandı ofițerin ardına.

- Stoyat! - baardılar ofițer hem soldatlar bir aazlan. - Na zemlü, ruki za golovu!

Ama ne Lambu ne da çocuklar annamardılar ne o deer. Kara Petri arkadan çevirdi: "E-r-r-ä! Ellerinizi başınızın ardına koyun!"

Soldatların parmakları tetiklerdäydi. Lambu baktı ofițerin gözlerinä da yavaş bir seslän çabuk-çabuk başladı söylemää: "Bizä deyni aydınnık dünnäa karannaa döndü. Kim biler kaç günceemiz kaldı. Canabiniz askersiniz, emir altındaysınız. Ama bu tülü maymunun burda yok işi. Neçin brakêrsınız o azarlasın hem gülmää alsın bizi?"

Ofițer elinnän durguttu Lambuyu da çaardı yanına gagauz soldatı, emir etti ona çevirsin. Sora izin verdi Lambu ilerletsin sözünü. Uzağıp ofițera dooru çatlak, toprak gibi esmer, ellerini o dedi: "Ne burada var biz te bu ellärlän hem sırtımızlan kazandık. Görerim, ani hepsini kaybederiz. Bir iş isterim – bütün varlüm stata gitsin."

Lambu bekledi soldat çevirsin da, Kara Petriyä göstererek, başardı sözünü: "Yalvarêrız bu sündäa hiç bir trofa da düşmesin. Canabin, afedin beni hem oolarımı. İnanın."

Soldat bitirdi çevirmää. Ofițer dedi ona çevirsin bu girgin insannara ne o deyecek da soldat çevirdi: "Dooru söleersiniz, bän emir altındayım. Ama emir da vererim. Yannişlık hem hırsızlık olmasın deyni Pötr Pötroviçlän burada brakêrim iki soldatı. Bütün varlünüzü yazıya alacaklar. Ko bu işä ananız da katılınsın... Şindi pinin maşınaya, ölä da geç kaldık. Yolumuz – Taraklı. Orada tren bekleer."

Hepsi bu lafları işittiyän Kara Petrinin suratı kap-kara oldu. O beklämedi, ani ofiŕer bu soldatları burada brakacak. O artık yalanardı ondan, ani Kaleci Lambunun varlına el koyacak. Ama uymadı.

Maşınalar Lambunun hem çocukların yanında sansın oyuncak gibi durardılar. Onnar pindilär kuzaya. Geerki maşınadan ayırıldı iki soldat ta geçtilär Kara Petrinin yanına. Ofiŕer pindi maşınanın basamaana, baktı hepsi mi erleşti da, oturup kabinaya, dedi: “Vperöd! Na Tarakliyu!”

Şöförlär bastılar gaza da maşınalar yollandılar. Bütün sokak boyu insan doluydu. Adamnar susardılar, karılar sessiz yaşlarını silärdilär. Milanaylan kızlar da başladılar aalamaa. Lambu savaşmadı uslandırmaa onnarı, sade may sessiz dedi: “Aalayın, aalayın, ko cannarnızı ilinnensin.”

Ne olardı onun canında sade bir Allaa bilärdi.

Maşınalar yaklaştı Falcı Pantinin evinin uuruna. Pantinin haliz laabı Eribakandı. Ama o pek islää fal atmaa becerirdi, onuştan küüdä ona hepsi Falcı Panti därdilär. Panti ihtärdi, kördu hem bir kulaana saardı. O çolaktı – sol elini imperia-
listiçeskiy cenktä kaybettiydi. Panti oturardı aul boyunda bir başaşaa çevirili kırık taş yalaan üstündä, elinnän, baston gibi, bir sopaya dayanmıştı, çenesini da elinin üstünä koymuştu. O sesirgendi maşınaların sesinä, kaldırdı kafasını hem tunuk gözlerini maşınalara dooru, çekti soluunu da kendi-kendinä dedi: “Gidän dönmeyce!”

Taman bu vakıt Lambu baktı ona da sansın işitti o lafları. “Bu yannişlık! - baardı Lambu. - Biz tezdä geeri dönecez! İşi-dermisiniz?!”

Ama Panti onu işitmedi. Lambu, sıkıp yumuruklarını, ne kuvedi varsa taa bir kerä baardı: “Bu yannişlık!”

Maşınalar artık çatraa etiştirdilär. Birazdana onnar saptılar Taraklı yoluna. Lambu şaşardı bu yannişlaa. O inanırdı, ani hepsi islää olacek. Taraklıda bu yannişlı doorudaceklar. Onun inancaa gelmärdi, ani stat var nicä köklesin onnarı, kim

toprakta candan çalışêr, kim çiftçilii ayakta tutêr, kim devleti besleer. O sanardı, ani bu hayarsızlı erindeki sündük palilär yaptılar da kasabada, bunnarı üürendiynän, onnarı hemen evä brakaceklar. O hiç bilmäzdi, ani hep bu vakt hepsi gagauz küülerindän üzlärlän maşinalarda, Lambular gibi, en çalışkan insannarı Taraklıya getirerläär. O taa bilmäzdi, ani Taraklıda bu insannarı hayvan vagonnarı bekleer. O bilmäzdi, ani hepsinä deyni vagonlarda bol er etişmeyecek, da ozaman insannarı ölä tikiştiraceklar vagonnara, ani ayakça da durarkan kıpırdamaa er kalmayacak. Lambu bilmäzdi, ani may hepsi çuvallar maşinada kalacek. O bilmäzdi, ani yolda Doykuyu hem Yanayı kaybedecek, da onnarın ölüleri adsız bir demir yolu stanşiyasında, başka ölürlän bir tepedä kalaceklar.

O taa bilmäzdi, ani erinä, Sibirä etiştiiynän, taa ilk kışı Doçiyän Marini suukladaceklar kendilerini da balgannan iirin hem kan üüsüreräk hem kusarak, zorlan öleceklär, zerä doktor leftleri alacak, ama onnara ilaç vermeyecek. O taa bilmäzdi, ani bu uzak hem tisi yoldan o kendisi da geeri dönmeyecek, orada, Sibirdä, çürüyecek...

Bunnarı hiç biri bilmäzdi...

Altı yıldan sora, elli beştä, hep bölä bir yaz günü Milanayı çaardılar oradaki selsovet predsdatelin odasına. Masa başında oturardı bir ofişer. Milana girdiynän ofişer sordu: "Kaledji Milanya Marinovna?"

- Da! - erä bakarak cevap etti Milana.

Ofişer teklif etti ona otursun, sora aldı masa üstündän bir kiyat da dedi: "Bu kiyatta yazılı, ani sizin aylenizin Sibirä kaldırılması bir yannışlık. Büündän ötä siz serbestsiniz. İstediiiniz erä var nicä gidäsiniz. Te burada yazılın."

Bu laflarlan o uzattı Milanaya bir tefter hem bir himiçeskiy karandaş. Gösterdi neredä imzalamaa. Milana yazdı laabını. Koydu karandaşı. Aldı kiyadı. Baktı yazılara, maavi müürä, imzalara. Da sordu: "Bukadar mı?"

- Bukadar! – cevap etti ofiþer.

- Var nicä mi sizä biþey sorıym? - Milana kaldırdı bakıþını ofiþera dooru. Milananın üzü kahırdan buruþmuþtı, solmuþtu, yanakların al-pembä rengin izleri da kalmamıþtı.

- Buyurun! - dedi ofiþer. - Siz benim gibi bir vatandaþsınız.

Milana þaþtı bu laflara. Altı yılın içinde MGB ofiþeri ilk kerä ona “buyurun” hem “vatandaþ” dedi.

- Benim uþaklarımı hem kocamı kim çevirecek? - may bararak sordu Milana.

Ofiþer aldı garafayı, döktü stakana biraz su da uzattı Milana: “Buyurun, tovariþç Kaledji. Annayın, bu bir yanniþlık! Acınızı kablederim, ama ne oldu – oldu! Bu soruþ bana diil. Bän sade bir askerim. Afedin.”

Milana, gözleri yaþ dolu, çıktı selsovettän da yollandı dooru mezarlaa. Burada ona deyni paalı üç yannaþık mezar vardı: Lambunun, Doçinin hem Marininin. Mezarların yanında Ligor yaptıydı bir masacık hem skemnä. Milana may hergün dolaþardı burasını, yakardı birär mum, mezarlara su dökärdi, oturardı skemneyä da annadardı Lambuya nicä gün geçti. O inanardı, ani Lambu da, Mariniylän Doçi da onu işiderlär. Şindi sa o birdän diz çöktü Lambunun mezarının yanında, uzattı kiyadı da dedi: “Te, yanılmışlar dedilär!”

O üzükoynu uzaltı ellerini mezar üstünä da paysındı selän aalamaa hem dizmää: “Lambu, be Lambu! Ne dooru sän sölärdin, bey, ne dooru sölärdin! Onnar yanılmışlar, bey, yanılmışlar! Ne okadar çok vakıt läözım oldu bu yanniþlı doorutmaa, bey! Ne bana onnarın doorultması! Kim seni geeri döndürecek! Kim bizim yavruları, bizim paalı uþacıklarımızı, bizim evlatlarımızı dirildecük, bey! Kusurlu olaydınız, ama aydınnık dünneydä olaydınız, bey! Kim bizim gençliimizi geeri çevirecek! Kim! Kalksana, Lambu, kalksana! O yalpak sesçeezinnän bana sölesänä: ne yapıym şindi bän, ne yapıym?! Sizi kimä burada brakıym?! Nicä sensiz bän orada yaşıycam, bey?! Of, Lambu, Lambu!”

- Sän genä buradaysın mı, ma mamu?! - Ligor, alıp anasını koltuundan, oturttu onu skemneyä. - Seni hererdä aarêırım. Uş annaşlık, ani başka aalamayacan, e! Aalaya, aalaya gözündä yaş kalmadı. Doktor dedi, ani gözlerini heptän bozmuşun!

- Nicä aalamayım, oolum. Bän bakansız bir kanatlan kaldım, uçamêırım. - soluunu çekäräk dedi Milana da uzattı ooluna kiyadı - Te!

- Naşêy bu, ma mamu? - Ligor aldı anasının elindän kiyadı.

- Bir kiyat hem bütün ömürümüz, oolum! - soluunun içinä çekeräk dedi Milana, sora ekledi - Kırık hem darma-daan olan ömürümüz.

Ligor okudu o iki kısa cümleyi, ani yazılıydı orada. Sora oturdu anasının yanına da sordu: "Nezaman döneeriz?"

- Siz dönün. Bän burada, bakanın yanında kalacam. - dedi Milana, fitanın ucunnan sileräk gözlerini.

- Al, mamu. - Ligor uzattı anasına kendi basmasını.

Milana aldı basmayı, düzeltti onu dizlerinin üstündä:

- Penanın basması. Bak sän, korumuşun. Bekleer mi acaba seni?

- Bekleer, mamu, bekleer. - sarıldı mamusunun omuzlarına Ligor. - Döndüünän düün yapacez.

- Bän dönmeycäm. Bän burada kalacam. - genä tekrarladı Milana.

- Küüyä dönelim läazım, mamu. Köklerimiz orada. Kopmalı köklerimizdän. Baka da herkerä geeri donmää istärdi, ma...

- Ama dönämeyecek. - kesti onun lafını Milana. - Bu mezarlıkta kalacek, o da, Mariniylän Doçı da

- Hepsı senselemizin mezarları küüdä, ma mamu. - dedi Ligor. - İzin alıp, onnarın da mezarlarını küüyä taşıyacam. Doykuylan Yananın da mezarlarını bulacam, ma mamu... Ya bak gün batıya kayê artık. Ha kalk, mamu, evä gidelim. - Ligor kalktı skemnedän, sora yavaşlık aldı anasını kolundan. - Hadi, ma! Şindi karannık çökecek.

- Yok bişey, karannaa sınaşıkız. Bu aydınnık dünneda kaç yıl oldu karannıkta yaşêêrız. - Milana istemäz kalktı da onnar yollandılar mezarlıın tokatçına dooru...

Altı yılın içindä Falcı Panti heptän ihtärladiydi, saçları da, sakalları da, bıyıkları da, kaşları da kaar gibi bim-biyazdı. O artık may hiç bişey işitmäzdi. Sabahtan auşamadan hiç kıpırdamadaan oturardı sokakta hep o kırık taş yalaan üstündä. Küüdä harman vakıdı başladıydi. Onuştan gündüz gelängeçän aaz olardı. Geçennär da ona seläm verdiynän – o selämi almazdı. İnsannar bu işä küsmärdilär, zerä onun kusurluklarını bilärdilär.

Bir günü hep ölä oturarkana Falcı Panti birdän dapturu geldi, çevirdi kafasını aşaa çatraa dooru da, sansın görärmış gibi, dikti bakışını yola. Sokak bom-boştu. Falcı Panti sa hiç kıpımdaan gözlerini hep bakardı çatraa dooru. Bölä gerää gibi vakit geçti. Bir da köşedän üç sima peydalandı da, sapıp çatraktan, başladılar gelmää bayıra dooru. Bu simalar iki ufak boylu karı hem bir batal adam simasıydılar. Karılar kara çemberlän dartılıydılar hem kara rubalara giimniydilär. Adam sa gölmekçäydi. Karıların ellerindä birär büük boşça vardı. Adamın sa – iki tafta çamodan. Ačan bu üç kişi yaklaştılar Pantinin yanına da hazırlandılar seläm vermä o sordu: “Milana, sänmisin?”

Bu ansızdan soruştan Milana yolun ortasında erindä battı. Ligorlan Kati da durgundular. Milananın erinä Ligor cuvap verdi: “Biziz, Panti aga!”

Ama Falcı Panti cuvabı işitmedi, genä sordu: “Milana, sänmisin?”

Milana koydu boşçayı erä, toz üstünä. Yaklastı Falcı Pantiyä, iki elinnän aldı onun elini kendi auçlarına. Sopa sessiz düştü erä. Milana iiltti başını bu yorgun, buruşuklu, damarları fırlamış elä da öptü onu.

- Biziz, Panti aga! - tikanaran hem yutkunarak dedi Milana.
- Te geeri döndük.

Milana istedi Pantinin elini kolvermää, ama Panti izin vermedi. O sıktı Milananın elini. Falcı Panti sansın işitti onu: “Hepsiniz mi? Sölämä! Bilerim – salt üçünüz! Ama onnar da dönecek. Ecellisi gitti, kalanı kurtuldu. Bän da te ecelimi bek-

leerim, ama gelmeer. Sän, Ligor, - danıştı o Milananın ooluna, - lafında dur. Mezarları küüyä taşı. Bän da ozaman raatlayacam. Bän da ozaman Göktä Bobanın önünä sud için yollanacam. Ama yalvarêrım seni - alatla! Diil, ani bıktım yaşamaa, ama alatla!”

Ligor hem Milana şaştilar bu laflara, istedilär sormaa neredän bu adam biler nelär onnar lafettilär o uzak Sibirdä, mezarların yanında. Sansın onnarın fikirlerini okuyarak Falcı Panti bir gıcırdayan seslän ekledi: “Bişey sormayın. Bana boşuna Falcı Panti demeerlär.”

Milana istedi nesa sölemää, ama Panti durguttu onu: “Bilerim yuvanı görmää isteersin. Ama şindi gitmeyin orêy. Sora gideceniz. Vakıdı gelecek. Büün diil läüzım göräsinn orasını. Orası haliz oldu: kim bozmaz sa kör olsun!”

Milana başladı aalamaa.

Panti ilerletti sözünü:

- Onnarı da kim insannarın yuvalarını bozdu Allaa halizdän kör etti. Kara Petri kör sarfoşkana elli birdä bedarkadan düştü geberdi. Taa ikisi döşeklerä düşmüşlär - diri çürüyerlär.

Panti sesirgendi Milananın aalamasına:

- Sän, gelin, aalama, faydası yok. Kayıplar geeri dönmeer. Sän enidän yaşamaa başlaycan. Benim yaşıma etişecän. Uşakların da, uşakların uşakları da seni sevindireceklär. Genä kucak dolusu kismetin olacak. Açan kök kaavi - dallar da örüyer.

Milana vazgeçti aalamaktan, ama içindä bu lafları inanmadı.

- İnan, inan, Milana, bunnar hepsi aslıya çıkacak. Görecän. Panti kolverdi Milananın elini. - Ver sopamı.

Milana iilincä, Kati hızlı kaldırdı sopayı erdän da uzattı onu anasına. Milana erleşitirdi sopayı dikinä. Panti hiç yoklamadanan koydu elini sopanın üstünä.

- Büük kız olasin. - danıştı o Katiya. - Adın senin ne, mari?

- Kati! - seslän cevap etti Kati.

- Allaa seni istediindän ayırmasın, Kati. - dedi Panti da danıştı Milanaya. - Sesi sana benzeer, Milana. Suratçasına da, allelem.

- Ölä, Panti aga. - cevap verdi Milana.

- Soyunuz kaybelmeycek. - Şen dedi Panti. - Ha gidin. Kalın saalicaklan!

- Siz da kalın saalicaklan! - bu laflarlan üçü da öptülär Pantinin elini da, alıp boŐçaları hem çamodannarı, yollandılar gegeri, malisinin evinä dooru.

Bir da, uzaa ayrılmadaan, iŐittilär Falcı Pantinin sesini: "Ligor, unutma güzä düünä çarmaa!"

- Unutmayacam, Panti aga! - baardı Ligor.

Falcı Panti sansın onu işitmedi. Çenesi eli üstündä o genä eri bakardı...

2008 y.

AAÇLIK KURBANNARI MEZARLARDAN BAARÊRLAR! (60 YIL GEERİ GAGAUZLARA KARŞI SOYKIRIMI (GENOİD) YAPILDI)

Altmış yıl geeri 1946-1947 yıllar kışı Sovet Sistemasının tarafından gagauzlara karşı zorlan açlık yapıldı. Bununan gagauzların soykırımı (genoïdi) başladı. Açlığın ardına lagerlər, Sibirä kaldırılmak, erindä kurşuna urmak geldi. Bütün bu hayırsızlıklar gagauzların 40% zorlan mezarlara soktu. Ukraynada bulunan sa Bolboka (Kotlovina) küüyünün 60% insanlarını (sade açlık!) biçti. Düşünün kendiniz: bu küüdä 5500 candan 3300 (ÜÇ BİN ÜÇÜZ) açlıktan ölmüş.

Aala gagauzum! Aala. Bunnar senin duumamış yazıcılının, türkücülerin, bilgiçlerin, resimcilerin, gelecään. Aala zerä, açan küülerimizin üstündän ölüm borannarı geçärdilər, açan insannar açlıktan fidannarın kabuklarını kemirärdilər, kedileri hem köpekleri iyärdilər, halkımıza, insanımıza HİÇ BİRİCİİ yardıma gelmedi. Ecel gagauzları kosaylan biçärdi. Ayozlar da etiştirämärdilər cannarı sepetlərä toplamaa, zerä o sepetlər pek tez dolardı. Ayozlar da buna şaşardılar.

Büün, 60 yıldan sora, kimä sa o titsi günnär masal gibi gelir, ama bu masal diil. Bu GAGAUZLARIN sancısı, XX-ci üz yılda bizim en büyük tragediyamız. Zerä olmaydı 1946-1947-ci yılların açlı, olmaydı 1949-cu yılın gagauzların Sibirä kaldırılması, büün bizim sayımız artık bir milionu geçeceydi. Bu olmasın deyni, bizä karşı SOYKIRIMI (genoïd) yaptılar. Hem yaptıklarını da bu güñädän saklêrlar.

Bu saklamakta gagauz büyükleri da pay alêrlar. Büünkü güñdä ne eski kuvet, ne da enisi bu kara yıldönümünü dünneyä tanıtmaa deyni hiç bişey yapmadı. O kara belanın kara yıldönümünü hiç esaba almaa da istämeêrlär. Ko bu onnarın güñahları olsun.

Bu soykırımı genä olmasın deyni o uzak 1946-1947-ci yıllarda olan güç olayları unutmayalım lääzım.

1946-cı yılda Bucak topraklarında büyük bir kurak oldu. Nicä da olsa o bereket, ani vardı eteceydi ki insan kıştan çıksın.

Ama o bereketi da insandan zorlan aldılar. Gagauzların çoyu aachlıktan öldü hem diil salt gagauzların.

Nicä bu başladı? Elbet ki izin yukardan geldi. Esaba alarak onu, ani 1946-cı yılın Devlet planını (265 bin ton ekin) Moldova tamannamayacak SSRBnın (Sovet Soşialist Respublikaları Birlii) Ministerlik Soveti hem VKP (b) Merkez Komiteti 1946-cı yılın Kirez (iyün) ayın 26-da kabletti karar Moldova planını 160,9 bin tona kadar indirmää. Ama bu da yannişti. Harman ayın (avgust) 19-da kablediler eni karar – Moldova 72 bin ton ekin hazırlasın.

Bu da çoktu. Bukadar ekin insanda yoktu. Kuvetä izmet edän “palilär”, evdän-evä gezip, başladılar süpürmää hepsini ne vardı. Aktarardılar samannıkları, kara sur hem hayvan aullarını, tavannarı hem maazaları. Delim-deşik edärdilär duvarları, patları, erleri. Hepsini neyi bulardılar – süpürürdülär. Bunun sonucu oldu o, ani Ceviz ayın (sentäbri) çeketmesindä başladı aachlık. Aachlık getirdi distrofiyayı.

Moldovada kuvetä bulunannar hem erindeki “çorbacılar”, Moskvanın önündä kendilerini ii taraftan göstermää deyni, 1946-cı yılın Canavar ayında (oktäbri) yapılan Komunist Partiyasının plenumunda baarardılar hem eri koparardılar, ani Respublikada planın salt 64% tamannandı. Prokurorlara, daavacılar hem milişiyaya verildi izin “nezdatçiki i sabotajniki”-lerä karşı en sert kuvetlän davranmaa.

Bu davranmanın sonu: ofişial dokumentlerä görä bütün Moldovada aachlıktan en aazdan 115 bin kişinin ölmesi gösterildi. Bu sayıya läözüm eklemää o insannarı, ani aachlıktan öldülär gagauz küülerindä, zerä bu küülerdä toplu mezarlarda gömülän ölülerin sayısı ofişial dokumentlerdä esaba alınmadı. Bu kara sayıya läözüm eklemää o insannarı da, ani gidärdilär Ukraiynaya bir trofa ekmek aaramaa deyni. Çoyu onnarın öldülär Ukraynanın Livovskaya, Stanislavskaya, Çernovişkaya bölgelerindä.

Bizä geler, ani ofişial dokumentlerdä verilän ölülerin sayısını en aazdan İKIYÄ, ya da ÜÇÄ büültmää läözüm. Ama burada da verilän belgilär sırtımızı tikennendirer. Bakın ne yazêr Kaul

uezdın saalık bölümün başkan yardımcısı ZALİZNIK 1947-ci yılın Büük ayın 15-dä (yanvar) belgidä, ani yollandı Kişinöva:

Valkaneş rayonu:

Distrofiya 1-ci durum

25/XII/1946 – 5/I/1947 - 3880

5/I/1947 – 10/I/1947 - 4126

Distrofiya 2-ci durum

25/XII/1946 – 5/I/1947 - 1478

5/I/1947 – 10/I/1947 - 2994

Distrofiya 3-cü durum

25/XII/1946 – 5/I/1947 - 694

5/I/1947 – 10/I/1947 - 986

Baymaklı rayonu:

Distrofiya 1-ci durum

25/XII/1946 – 5/I/1947 - 1474

5/I/1947 – 10/I/1947 - 7250

Distrofiya 2-ci durum

25/XII/1946 – 5/I/1947 - 635

5/I/1947 – 10/I/1947 - 2317

Distrofiya 3-cü durum

25/XII/1946 – 5/I/1947 - 275

5/I/1947 – 10/I/1947 - 1835

Kongaz rayonu:

Distrofiya 1-ci durum

25/XII/1946 – 5/I/1947 - 2508

5/I/1947 – 10/I/1947 - 2994

10/I/1947 – 15/I/1947 - 3251

Distrofiya 2-ci durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 2353

5/I/1947 - 10/I/1947 - 2762

10/I/1947 - 15/I/1947 - 2855

Distrofiya 3-cü durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 2186

5/I/1947 - 10/I/1947 - 2032

10/I/1947 - 15/I/1947 - 2482

Taraklı rayonu:

Distrofiya 1-ci durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 1852

5/I/1947 - 10/I/1947 - 2452

Distrofiya 2-ci durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 400

5/I/1947 - 10/I/1947 - 2200

Distrofiya 3-cü durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 428

5/I/1947 - 10/I/1947 - 698

Çadır rayonu:

Distrofiya 1-ci durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 2680

5/I/1947 - 10/I/1947 - 2981

10/I/1947 - 15/I/1947 - 2659

Distrofiya 2-ci durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 1400

5/I/1947 - 10/I/1947 - 2001

10/I/1947 - 15/I/1947 - 1513

Distrofiya 3-cü durum

25/XII/1946 - 5/I/1947 - 200

5/I/1947 – 10/I/1947 - 628

10/I/1947 – 15/I/1947 - 771

Esap alêrsınız mı nicä büüyer tıfralar. Sade bir Allaa biler bu kara sayının içindän kaç can kurtuldu.

Şindi açlı annadan kara hem titsi dokumentlerin çoyu açıldı. O dokumentlär insannarın insansızlı için annadêrlar. Ama tekrar söleerim: KAÇ KİŞİ AAÇLIKTA ÖLDÜ bu saklı. Neçin acaba? Korku mu var, osa başka iş mi?

Bana kalsa aslının üzä çıkmasını istämeerlär. Zerä bu genoïid yapannarın evlat boyları taa kuvettä. Esap sormasından korkêrlar.

Ama genä genoïid olmasın deyni sıra geldi esabı sormaa.

Bän danışêrım Gagauziya Başkanına, onun yardımcılarına, Gagauziya Halk Topluşuna tekliflän:

**AAÇLIK KURBANNARINA, SOVET SİSTEMASI TA-
RAFINDAN YOK EDİLÄN GAGAUZLARA Komratta,
GHT hem Başkannık binası önündä bir ANMAK TAŞI
KOYMAA.**

**UNUTMAYIN: AAÇLIK KURBANNARIN KEMİKLERİ
MEZARLARDAN BAARÊRLAR!!!**

22.02.2007 y.

İÇİNDEKİLÄR

ZAMAN KANATLARI	3
“YANNIŞLIK”	5
AAÇLIK KURBANNARI MEZARLARDAN BAARÊRLAR!	33

Aala, gagauzum, aala!

Altmış yıl geeri 1946-1947 yıllar kışı Sovet Sistemasının tarafından gagauzlara karşı zorlan açlık yapıldı. Bununnan gagauzların soykırımı (genoğidi) başladı. Açılın ardına lagerlär, Sibirä kaldırılmak, erindä kurşuna urmak geldi. Bütün bu hayırsızlıklar gagauzların 40% zorlan mezarlara soktu. Ukraynada bulunan sa Bolbo-ka (Kotlovina) küüyünün 60% insannarını (sade açlık!) biçti. Düşünün kendiniz: bu

küüdä 5500 candan 3300 (ÜÇ BİN ÜÇÜZ) açlıktan ölmüş.

Aala gagauzum! Aala. Bunnar senin duumamış yazıcıların, türkücülerin, bilgiçlerin, resimcilerin, gelecään. Aala zerä, açan küülerimizin üstündän ölüm borannarı geçärdilär, açan insannar açlıktan fidannarın kabuklarını kemirärdilär, kedileri hem köpekleri iyärdilär, halkımıza, insanımıza HİÇ BİRİCİİ yardıma gelmedi. Ecel gagauzları kosaylan biçärdi. Ayozlar da etiştirämärdilär cannarı sepetlerä toplamaa, zerä o sepetlär pek tez dolardı. Ayozlar da buna şaşardılar.

Büün, 60 yıldan sora, kimä sa o titsi günnär masal gibi geler, ama bu masal diil. Bu GAGAUZLARIN sancısı, XX-ci üzyılda bizim en büyük tragediyamız. Zerä olmaydı 1946-1947-ci yılların açlı, olmaydı 1949-cu yılın gagauzların Sibirä kaldırılması, büün bizim sayımız artık bir milionu geçeceydi. Bu olmasın deyni, bizä karşı SOYKIRIMI (genoğid) yaptılar. Hem yaptıklarını da bu güñädän saklêêrlar.

Todur ZANET,

22.02.2007